

Aleksis Kiven monivuotinen ystävä Robert Svanström rohkaisi Kiveä kirjailijan uralle hetkenä, jolloin tuleva kansalliskirjailija haaveili siirtymisestä maanviljelijän ammattiin.

Tämä käy ilmi kirjeestä, jonka Kiven tutkija Juhani Haavisto on löytänyt Svanströmin jälkeläisten paperien joukosta.

Svanström oli Haaviston luonnehinnan mukaan käytännöllinen Aapo-tyyppi. Nuorena hän harrasti teatteria ja on mahdollista, että hänen kertomuksensa helsinkiläisnuorisoin, mm. C. G. Mannerheimin isän, näytelmäharrastuksista innosti Kiveä jatkamaan kirjallista työtä.

Maaseudun luonnolliseen, impivaaralaiseen elämään ihastuneelle Kivelle Svanström tähdensi, että Kiven täytyisi käyttää hankkimansa "opin ja viisauden aarteet", koska "maamme tarvitsee jokaisen kyvykkään miehen valistuksen palvelukseen".

Toistaiseksi ei ole tunnettu ainoatakaan Kivelle osoitettua kirjettä. Nyt on löytynyt yksi, joka on sitäkin merkittävämpi, kun se valaisee hieman hänen kirjailijauransa lähtökohtaa. Kirjeen on kirjoittanut Stenvallin ystävä August Robert Svanström Helsingissä 26. 4. 1858, ja se löytyi Svanströmin tyttärenpojan, dipl. ins. Harry Kommosen, papereista.

Kirjekuori ei ole säilynyt, joten alvan varmaa ei ole, lähettikö Svanström kirjettä lainkaan. Joka tapauksessa se kuvastaa ystävyyden suhdetta ja antaa tietoja Stenvallista. Ennen muuta kirje on kaunis osoitus Svanströmin tavasta kannustaa kirjallisesti lahjastasta ystävänsä.

Aleksis Stenvall suoritti ylioppilastutkinnon joulukuussa 1857, mutta sen jälkeen hänen voimansa olivat niin lopussa, että kokonainen vuosi meni toipumiseen. Tämän vuoden hän oleskeli, kotona Nurmijärvellä vietettyä keski-kesää lukuunottamatta, Siuntiossa veljensä Juhaniin luona, joka viljeli siellä vuokraamaansa Purnusin tilaa. Vuonna 1859 Aleksis aloitti yliopisto-opinnot Helsingissä, mutta pääasiassa hän kirjoitti kuitenkin Kullervo-näytelmää, jolla hän maaliskuussa 1869 voitti SKS:n näytelmäkilpailun.

Profeettallinen rohkaisu

Keväällä 1858 Stenvall oli siis vielä julkisuudessa tuntematon nimi. Mutta kuten puheena oleva kirjekin osoittaa, ystävät tiesivät hänen kirjallisista kyvyistään. Silhen aikaan Stenvall kirjoitti vielä ruotsin kielellä "idyllisiä, herttaisia luomuksia". Hän siis noudatti ajan romanttista tyyliä, mistä todistavat myös muutamat säilyneet varhaisrunot. Mutta eivät vain ystävät, vaan myös eräät johtavat kulttuurihenkilöt, nimittäin Snellman, Topellus ja luultavasti Fredrik Cygnaeuskin, tiesivät jo 1857 Stenvallin kyvyistä. Kuinka he saivat hänestä tietää, on vielä selvittämättä. Varmaan he rohkaisivat nuoruukaista, ja se innosti yrittämään eteenpäin.

Uusi ja yllättävä onkin sen vuoksi tieto, että Stenvall keväällä 1858 Siuntion rauhassa suunnitteli tilanomistajaksi ryhtymistä. Emme tiedä, kuinka vakavissaan hän oli ja aikoiiko hän saman tien jättää hyvät kirjottamiset. Mutta sen tiedämme, että kaikki kolme hänen säilynyttä kirjettään vuodelta 1858 käsittävät miltei yksinomaan lukemista ja kirjoittamista ja että hän keväällä 1859 ryhtyi opiskelemaan yliopiston historiallis-kielitieteellisessä tiedekunnassa. Stenvall kirjoitti mm. lokakuussa 1858 Topeliukselle ja pyysi takaisin Bröllopsdansen-näytelmänsä käsikirjoituksen suokatakseen siltä laajemmin, suomenkielisen näytelmän. Näyttää siltä, että 1858 Stenvallin mahdollinen vastaanpyyntely Runot-

taren kutsulle oli liian myöhaista. Myös Svanströmille se näyttää tulleen yllätyksenä, sillä hän käyttää aiken kaunopuhelisuutensa vakuuttaakseen ystävänsä suurempien tehtävien odottavan häntä. Kirjeen kohokohta on vaikuttava, miltei profeettallinen rohkaisu: "Meidän maamme tarvitsee jokaisen kyvykkään miehen valistuksen palvelukseen, enkä toivo mitään enemmän kuin saada jomain päivänä nähdä sinun kädestäsi ilmestyvän yleviä teoksia."

Nämä ovat 20-vuotiaan kirjoittamiksi kypsiä, miehekkäitä sanoja. Kirjoittaja ei kuitenkaan varmasti voinut aavistaa, kuinka täydellisesti hänen toiveensa toteutuisi, olkoonkin, ettei hän kielen vuoksi kyennyt ymmärtämään ystävänsä mestariteksiä.

Yhteyksiä teatteriin

Innostaakseen ystävänsä Svanström kertoo myös ylioppilaiden näytelmäharrastuksista. Kreivi Carl Robert Mannerheim, Suomen marsalkan isä, oli näiden harrastusten kirjässä. Marraskuussa 1857 hän oli perustamassa ylioppilaiden näytelmäyhdistystä, joka huhtikuussa 1858 järjesti useita esityksiä. Ohjelmistossa oli mm. ainoa näyttämökelpoinen suomenkielinen kappale, Pietari Hannikaisen ilveily Silmänkääntäjä, ja tuolloin Helsingissä kuultiin ensi kerran suomen kieltä näytämöillä.

Mannerheimin kirjoittama kappale, josta Svanström mainitsee, oli Ditt och Datt-parodia, jonka letkausten synnyttämä häly johti esityksen sallineen yliopiston rehtorin, Gabriel Reinin, eroon. Ylioppilaiden esitykset olivat suuri menestys, ja Silmänkääntäjä käänsi todella eräiden silmät näkemään suomenkielisen teatterin mahdollisuudet.

Toukokuun lopulla lehdissä ilmoitettiin kahdesta näytelmäkilpailusta; toinen oli SKS:n ja toinen ylioppilasnäyttelijöiden julistama. Molemmat kilpailut koskivat suomenkielisiä kappaleita. Kun kelvollisia töitä ei ilmaantunut, kilpailuakkoja pidennettiin, ja niin tervehtynyt Aleksis Stenvall saattoi osallistua kumpainkin kilpailuun.

Aurinko ja tähti

"Aurinko ja tähti", josta Svanström tiedottaa ystävänsä, oli ilmeisesti sama nainen, josta Stenvall kirjoittaa Svanströmille heinäkuussa 1857 kertoon uneksineensa. Myöhemmin Svanström kertoi, että kyseinen henkilö oli tanssijatari Alina Frasa. Enempää emme Frasan ja Stenvallin suhteesta tiedä. Se vain on varmaa, ettei Stenvall ollut ainoa nuorukainen, jonka pään Alina sekoitti tanssillaan. Hän oli Helsingissä ja muuallakin maassamme hyvin suosittu esiintyjä. Keväällä 1858 hän ei todellakaan ollut pääkaupungissa, vaan Pohjanmaalla tanssinopetuskiertueella.

Käytännöllinen ystävä

Kirjeen kirjoittaja, Robert Svanström (s. 1838), oli Stenvallin toveri jo kouluajoilta. Helsingin yläalkeiskoulussa he olivat luok-

August Robert Svanström

katovereita 1848—51. Svanströmin isä oli maanviljelijä Nordsjön Skatalla, Helsingin pitäjässä. Käytyään Helsingin teknillisen reaalkoulun 1852—54 Robert työskenteli vuoden 1855 Fiskarsin tehtaan palveluksessa. Sieltä hän siirtyi seuraavana vuonna Helsinkiin Hartwallin tehtaaseen ja edelleen 1857 helsinkiläisen t.m.l Osberg & Baden palvelukseen. Vuonna 1860 Svanström toimi metsänhoitajan apulaisena Oriveden hoitopiirissä, huhti-kesäkuussa hän opiskeli Tukholman kuninkaallisessa metsäintituutissa ja suoritti sitten välittömästi metsänhoitajan tutkinnon Helsingissä. Talvella 1864 Svanström siirtyi metsänhoitajaksi kauas pohjoiseen, Hyrynsalmelle. Kirjeitse kontakti ystävästään välillä säilyi ainakin vuoteen 1868. Mainittakoon, että Stenvallille läheiseen hienostoräätäli Palmqvistin perheeseen myös Svanström tutustui jo varhain, ja 1874 hän solmi avioliiton tämän perheen nuorimman tyttären Hilman kanssa. Robert Svanström kuoli 1901.

Henkinen ja aineellinen tuki

Stenvallin raskaina 1850-luvun opiskeluvuosina, kun hän "näki nälkää, paleltui ja sureksi" kaupungissa, Svanström osaltaan tuki häntä sekä henkisesti että aineellisesti. Kesällä 1857 Svanströmille kirjoittamassaan kirjeessä Stenvall sanoo tästä parhaaksi ystävänsä ja kiittää kaikista menneistä. Puheena oleva kirje osoittaa kauniilla tavalla, millaista Svanströmin henkinen tuki oli.

Svanströmillä oli myös kirjalli-

sia harrastuksia. Topeliuksen lehdessä Helsingfors Tidningarista vuodelta 1858 Svanströmin ja tuntemattoman Lindforsin kirjoitusta ei tosin löydy, mutta säilyneet ovat Svanströmin nuorena kirjoittama yksinäytöksinen pilailu "Midsommarrafton" sekä kymmeniä hänen kirjoittamia kotiin Fiskarsista, Orivedeltä, Tukholmasta ja Hyrynsalmelta. Erikoisesti nämä kirjeet ovat mielenkiintoinen, kulttuurihistoriallisestikin arvokas dokumentti. Todettakoon, että Stenvallia niissä ei mainita.

Kirjeet osoittavat, että Svanström oli paljoit ystävänsä vastakohta: käytännöllinen, tarmokas, elämän realiteetit selkeästi tajua-va. Kuitenkin hänessä oli hieman "runollisuuttakin". Hän tuo lähinnä mieleen Seitsemän veljeksen Aapon.

JUHANI HAAVISTO